

Átmeneti műfajok

1168. ACZÉL Géza: *(színo)líra*. akasztó. akasztófa. akasztófárválaló. [Prózaversek.] = Alföld, 12/20–21. p.
1169. BORDÁS Győző: *Orvosok, nővérek, takarítónők*. [Dokumentumnovella.] = Híd, 11/35–41. p.
1170. BORSODI L. László: *Az angyal kibátrál*. A tengerparti ház. A parti sziklák. Ablak a tengerre. Ha kertedbe visszatérsz. Az angyal kibátrál. Lombosodó tél. [Prózaversek.] = Látó, 12/54–55. p.
1171. CSUHAJ-BARNA Rebeka: *bangulat-fest*. [Prózavers.] = Irodalmi Jelen, 12/123–124. p.
1172. CSUHAJ-BARNA Rebeka: *nekem nyolc*. [Prózavers.] = Irodalmi Jelen, 12/124–125. p.
1173. CSUHAJ-BARNA Rebeka: *színre színt*. [Prózavers.] = Irodalmi Jelen, 12/123. p.
1174. FERENCZES István: *Eljön a tél*. [Prózavers.] = Székelyföld, 11/13–14. p.
1175. ILLYÉS Gyula: ***. [Prózavers.] = Forrás, 11/3. p.
1176. ILLYÉS Gyula: *Ami még marasztalna*. [Prózavers.] = Forrás, 11/4. p.
1177. ILLYÉS Gyula: *Az esők dolga*. [Prózavers.] = Forrás, 11/5. p.
1178. ILLYÉS Gyula: *Kannibálok*. [Prózavers.] = Forrás, 11/4. p.
1179. ILLYÉS Gyula: *Pillanatfelvétel*. [Prózavers.] = Forrás, 11/3. p.
1180. ILLYÉS Gyula: *Pillanatok kérdése*. [Prózavers.] = Forrás, 11/4. p.
1181. ILLYÉS Gyula: *A sötét világossága*. [Prózavers.] = Forrás, 11/5. p.
1182. ILLYÉS Gyula: *Szélről szítva*. [Prózavers.] = Forrás, 11/4. p.
1183. ILLYÉS Gyula: *Szülőföld*. [Prózavers.] = Forrás, 11/3. p.

1184. KELEMEN Erzsébet: *Küldetés*. [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 4/18. p.
1185. KELEMEN Erzsébet: *Nyomodba szegődtem*. [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 4/19. p.
1186. KELEMEN Erzsébet: *Tiéd*. [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 4/20. p.
1187. KELEMEN Erzsébet: *Vendégszöveg (2)*. [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 4/21. p.
1188. LEHÓCZKY Ágnes: *Az evezőtollak meseje*. [Prózavers.] = Magyar Napló, 11/13. p.
1189. LEHÓCZKY Ágnes: *A japán balaszt*. [Prózavers.] = Magyar Napló, 11/13. p.
1190. TANDORI Dezső: *Vokabuláré*. [Versesszé.] = Bárka, 6/11–13. p.
1191. TARI István: *Fázik a göré*. [Képvers.] = Somogy, 4/49. p.
1192. TÉREY János: *Bűnös öröm*. (Részlet a Legkisebb Jégkorszak című verses regényből.) = Eső, 4/9–17. p.
1193. TÉREY János: *Légtérzár idején*. (Részlet a Legkisebb Jégkorszak című verses regényből.) = Műút, 6/10–13. p.
1194. TURCZI István: *Keleti portál*. [Verses próza.] = Magyar Napló, 11/19–22. p.

Kevert műfajok

1195. FALCSIK Mari: *Nőket néző képek*. [Verse, képek, jegyzetekkel.] = Magyar Műhely, 4/13–17. p.
1196. KÓBÁNYAI János: *Helló, csajok!* [Filmmovella, 2. rész.] = Korunk, 11/65–73. p.
1197. TANDORI Dezső: *Egy küzdelem, kb. küzdelem, kb. leírása, leírása*. [Verse, jegyzetek.] = Tiszatáj, 12/91–104. p.
1198. TANDORI Dezső: *Kutatómnak*. [Verse és rajzok.] = Tiszatáj, 12/69–78. p.

(Összeállította: MICSKEI-KÖRÖS KATA)

SZÉPIRODALMI FIGYELŐ-DÍJ 2012

A Szépirodalmi Figyelő szerkesztősége 2004-ben díjat alapított, melyet 2005-ben adott ki először.

A kuratórium tagjai:

Szentmártoni János, a Magyar Írószövetség elnöke

Kollár Árpád, a Fialat Írók Szövetségének elnöke

Szilágyi Márton irodalomtörténész, az ELTE BTK docense

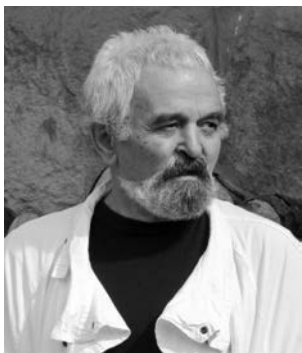
Pápay György, a Szépirodalmi Figyelő főszerkesztője

A kuratórium Király Lászlónak (*Az emberevőkről* című versét lásd Helikon 2012. október 25.; SZIF 2012/6.), valamint László Noéminak (*Pletyka* című versét lásd Kortárs 2012/3.; SZIF 2012/3.) Pető Hunor képzőművész bronzplakettjét adományozta.

A kuratórium döntését 2013-ban hozta meg a 2012. évi lapszámok Szemle rovata alapján. Tekintettel arra, hogy ezúttal két erdélyi magyar alkotó részesült elismerésben, a szerkesztőség úgy határozott, hogy a díjazottak nevét a folyóirat 2014. évi első, Kolozsvár-tematikájú számában hozza nyilvánosságra. A díjak átadására a jelen lapszám kolozsvári bemutatóján kerül majd sor.

KIRÁLY LÁSZLÓ

Ha valaki költő esetében az életrajzi személy és a lírai én megkülönböztetése indokolt, akkor Király László lírája legújabb szakaszáról szólva százszorosan az. Főleg ha olyan jelzöt illesztünk mellé, amit igazán hozzáillőnek vélünk, ám a használata magyarázatot kíván.

Király László ugyanis méltán nevezhető *huncut* költőnek. A régiesebb huncfut vagy a ma elterjedtebb huncut jelentése az idők során jelentősen változott. Az 1600-as évek közepéről való

régi német jövevényszó a *hundsfut* 'gyáva személy, alávaló ember' jelentésétől jutott el a 'szélhámos, csaló' tartományú bécsi német *hundsputton* át a mai magyarban értett 'furfangos, pajkos' értelméig. Tudható, hogy mintegy menet közben – lévén, hogy a német katonai nyelv révén terjedt el – az erdélyi nyelvjárásban a 'párba' megnevezéseként is szerepelt. Ami nem mellékes, hiszen a *Vadásztánc*, *Az elfelejtett hadsereg*, *A téli tábor* szerzőjével, a megannyi kardforgató, harcias lélek megidőzőjével tanácsos lenne a bajvívást elkerülni – ezért indokolt és lényeges nyomtatékosítani: a huncut mint tulajdonságjelző csak és kizárólag a lírai én(jei)re, a versek beszélőire vonatkozik. Az ő észjárásuk, felfogásuk, viselkedésük minősíthető ekképp. A magánember ettől lehet mord, magába forduló, megközelíthetetlen, kedvelt Arany Jánosával szólva: mint komor bikáé, olyan a járása.

A hangnemek, modulációk színes gazdagságában, a szerkezetek és előadásformák változatosságában megnyilvánuló leleményességnek, furfangos – mondhatni: székely góbés – nyelvezetnek, stílusalakzatoknak persze megvannak a maguk előzményei; a költői életműről íródott tanulmányok rendre-sorra kiemelik ezeket. Mintegy egybehangzóan állítják, hogy a pálya nyitányakor igen erős pátosszal telített, emelkedett hang az elégikus felütések mind sűrűbb megszólalását követően úgy vált át az ironikusba, groteszkbe, hogy e szólamcsere mögött fölsejlik egy mítosz gyengülése, sőt elemeire hullása is. A mítosz pedig azé a szülőföldé, amely a versvilág központi értékszimbóluma, s amelynek tér- és időkoordinátái a pályán előrehaladva mind inkább eltávolodtak

egy falu, egy család, egy szűkebb közösség mutatóitól, hogy az otthonosság helyét mindenekelőtt a magyar kultúra s történelem alakjai, eseményei körül keressék és leljék fel.

Ettől a világban való otthonosságérezéstől elválaszthatatlan az önzonosság tudatáé, mind az egyént, mind a közösségét tekintve. S mindkettő igazából a nyelvre alapozódik. Ennek tanúsításaként a *Pablo Neruda* című költeményt szokás citálni, úgy is, mint ars poeticát: „Ha az ember költővé lesz, és félelmek, riadalmak, / hihetetlenül nagy bizakodások közepette meg mer szólalni / egy nyelven – népet választ magának. / Népet választ, de nem azáltal, hogy fennen hirdeti: népet választottam. / Övé a nép, melynek szemevillanását, kezemozdulását, / teremtő s megőrző létét érzi s érti s próbálja elmondani. / Himnuszvá válik így a hagymához s a karosszékhez írt / költemény is. És elvadult fegyveresek bámulják a / kikezdhethetetlen himnuszokat, gyanakvó vigyorral, / tehetetlenül.” Itt, a himnusznak mint egy nép reprezentatív műfjának a profanizálásánál látszik, hogy a hagyomány újraírása a nyelv játékkerében történik, ahol az idők során mind több a szabálytalanság, a váratlan húzás. A stílus alakzatait és a retorikai eszközöket tekintve eljuthat bár végletekig, vagyis ezek felbontásáig és összevegyítéséig, mégsem a nyelv uralhatatlanságának posztmodern tétele szerint alkot. Nemhogy nem követi, de el is veti azt. *Reggel fél 7*, *Márai* című prózaverse határozottan állítatja a beszélővel: „Büszkén mondjuk: itt egy-egy történet tovább él, mint másutt. Afféle szívet ingyen melengető bölcs balgaság, de lemondani róla – azt már soha! S nem szeretnék posztmodern kalangyakaró lenni éppen itt – ki jó messzire ellátszik, csak épp a kévék hiányzanak körülé”.

A fenti vers emlegette történetek cselekményükben és az elmondás módjában is huncutnak mutatkoznak. Abban, hogy a költő magától értetődőnek tudta, nem csak a divat boríthatja virágba a politikai költészetet. Életművének antológiába illő darabjai tartoznak ide. A fenyegetettség, kiszolgáltatottság káfkai eseménysora, *az Amikor bejöttek*. A megalázkodás és a gyávaság verse, *A zsoldosok*: „eladtuk istvánt a királyt / kinyaltuk sztálint s bérliját // kinyaltuk féltünk jön a sitt / csauseszktut mint rákosít / zsvikvotot giereket s még sokat / b... a kurva anyátokat”. S a nagyapa sorsát, a család tragédiáját egzisztenciális távlatokba állító *Hírhozók*, amelynek négy sora – „megjöttek és / elvitték nagyapát, hogy ne legyen otthon. / Mindenütt legyen, csak otthon soha. / A soha, a sehol legyen otthona” – Papp Endre mély elemzése

szerint a hetvenes–nyolcvanas évek Bretter György indította „itt és most” vitájához is kapcsolódik.

„A soha, a sehol legyen otthona” abszurditásának létélménye más formában is megfogalmazódik. A közösségi identitás rétegeit a *Sétalovaglás* alapján vizsgáló Szihalmi Csilla lajstromba vett egynéhányat – *nem-arcok, nem-kor, mozdulatlanság-világ, nemtudom-táj* –, az elbizonytalanodott világban önmagától elidegenedett egyén szorongásának kifejeződéseként. A jelzők átcserélése is a felfordult világ képzetét kelti, például a *Sétatér*-ben a repülő parkok, szálló fák, fűzek, égerek, a hozzájuk toldott, belső párbeszédre utaló kérdéssel együtt: „A gondolat ugrik, mindig másfele jár. / Mi az, hogy száll és szerelmes az éger? / Rajzolja énekünk égere, mint madár.” Hasonló képzet, a repülésé mozgatja *A száműzött* társításait: „el is szállhatnék bármikor / Minden éjjel indul nyugat felé / egy lefejezett napraforgó-tábla”, hogy ehhez kapcsolja a fenyegetettség emlékképeit: „Fagyosan mered rám mint a nincstovább / mint belügyi tiszt a szótlán kályha / S az ablakon túl most indul nyugatra / én Édesem / disszidál a napraforgótábla”. Több vers idézhető volna még a játékos-mesés képzelet működésére, a hagyományos, logikus gondolkodás konvencióinak elvetésére. Egy sokévszázados tradíció éled fel itt: a képtelen költészeté, a nonszenszé. Ennek szinte minden jellegzetességével, köztük a szakirodalom kiemelte két legfontosabbal: a plebejus-népi indíttatással és a társadalomkritikai éllel, aztán a felnagyítás elemének, magyarán a lódításnak a használatával, nem utolsósorban parodisztikus, incselkedő-évődő fordulataival, egyáltalán: nyelvi játékaival. Erre példa *A szibárdok története*, ahol a cím maga is játék, az Arany-ballada (*A walesi bárdok*) csonkítása, s ahol sakálók, hiénák szállnak a beszélő fölött. Aztán a *Lázadók*: „Csalóka vendég felgyullad a ház / olához tozó szerbez magyarul // Harmatos réteken háromlábú ménes / tábori kovácsnál elkallódó négy S” – és így tovább a satíráig, gúnyig: „Láttam költöket csúszni asztalok alatt, / melyekről lehullt vagy sem fölös falat- / tintás tenyérrrel, kétségbeesetten / keressgélve a dalt, mely végleg elveszett, / a szemem szedett költeményeket” (*Odaát*).

E példák meggyőző bizonyítékai annak, hogy nem szemenszedett hazugság Király Lászlót a nonszensz líra jeles képviselőjének mondani. A képtelen költészet kalangyakaró, körben kévékkel messzire látszik. Csak ismételhető Cs. Nagy Ibolya több mint harminc évvel ezelőtti megjegyzése: „Király a mai magyar irodalom egyik legtöbb figyelmet érdemlő alkotója”.

MÁRKUS BÉLA

LÁSZLÓ NOÉMI

A kritikus első reflexe, hogy mily könnyű feladat László Noémi líráját méltatni, hiszen – legalábbis az első olvasáskor – mint ha kevesebb megfejteni valót rejtene, mint a líra szövegirodalmának megannyi „enigmatikussá” bonyolított darabja. Ilyen egy kritikus felsőhajtás, miszerint elég volna egy korrekt leírás, beszámoló verstárgyakról, verselésről (hol gördülő jambusokról, hol ütemhangsúlyos sorokról), metaforákról, megidézett szöveghe-lyekről (így Arany Jánostól és József Attilától átemelt ötletekről), egy, a költészetével nem robbantani-meghökkeneni akaró, a verses köznyelv furfangjait is értő és alkalmazó költőről. Az első reflexből bizonyonnyal félreolvasások, nem egyszer terméketlen félreértések (nem a „posztmodern” *misreading* értelmében) következhetnének, sőt a megnyugvás a László Noémi-líra látszólagos könnyen és könnyedén leírhatóságában minden bizonyonnyal e líra lényegét téveszti el: nem figyel föl a kötetekben, a versekben óvatosan-érzékeltetően kibukó ellentétre, amely a nem egyszer látszólag sima – „fecsegő” (?) – felszín és a gondolati tartalmakat rejtő „mély” között olyan költői tartományok felé irányít, amelyekben a költői személyiség fokozatosan bontakozik ki, amelyekben a személyes hang objektivizálódása nem egyszer e líra tétje.

Azt a magam részéről már az első (1995-ös) kötet tüzetesebb olvas-tán kihallottam, hogy a költőné lírájának fölismerhető dallama van. Ez a líraiság nem feltétlenül a jól ismert dalszerűség révén alakítja formavilágát, de számos esetben a daltól (az angol és a német romantika műfajától a Petőfiig, onnan József Attiláig és még tovább ívelő vonulatra visszautalva) a megszerkesztettséget veszi át, nevezetesen azt, hogy a dalnak nem egyszerűen eleje, közepe és vége van (mint azt valaha minden irodalmi műtől igényelték), hanem alapmotívuma, amely kifejlik, vagy amelyet költője körbejár, esetleg felfokoz, hogy az utolsó két sorban (ebben az egyben) nem hallgatva a *Költészetant* szerző Verlaine tanácsára, retorikussá emelje vagy leejtse, esetleg, s ez a ritkább, ám nem példa nélkül álló eset László Noéminél, a befejezetlenség érzetét keltse. Ha nem figyelünk föl erre, nemigen tudnánk mit kezdeni az oly című, „tematikájú” versekkel, mint *Fehér, Fekete, Kék, Piros: a színszim-*

bolikával viszonylag kevésre megyünk, nem a szokványos hangulati „megéneklés” kereshető, sokkal inkább a színekhez fűződő, sokszor meglepő, meghökkentő, látomáshoz közelítő asszociációk sora. A „féhér idő” éppen úgy nem évszakra nyit, hanem képzeleti tájra, amelyet a személyiség látása hitelesít, mint a „fekete idő”, amelyhez a csönd, az elnémult vidék asszociálódik. A „gyors kézfogástól kéklő reggelek” éppen úgy a szokatlanság esztétikájával képes hatni, mint a kozmikus világban erős funkcióhoz jutó piros („szüntelen izzásod pántjaival / átfogod a sötétség áramát”).

A korai versek énekelhetőséget megcélzó előadása a személyes létezés térben elfoglalt helyét firtatja, a későbbiekben e létezés problematikussá válik, a személyiség nem feltétlenül a világ részese („Élnék a házak, az ágak nélkülüm is / kivirulnak”), majd hol a dallamok válnak „monotonná”, hol elkészül – az erdélyi magyar lírában természetesen nem szokatlanul – József Attila játékos (?) születésnapjára írt versének újrapontját teszi figyelemre méltóvá, hogy a József Attila-utalások részint éppen nem a *Születésnapomra* sorait idézzék („sokat éltem mesék tején”), s ezáltal az önironikus végkicsengés a József Attila-vers sokféle továbbírhatósága mellett tegye le voksát. A remek humorú *Sörök, örök sörök* igazolja, hogy László Noémi a karikírozásban is remekel (kár, hogy ritkán teszi), mint ahogy a költészetével foglalkozók nem melőzhetik gyermekverseit sem.

A „laudatio” természete aligha enged részletes kifejtést: viszont annak érzékeltetése talán nem fölösleges, hogy többféle verstípussal gazdag László Noémi lírája, kulturált versbeszéde nem kevésbé többszólamú, mélyülő gondolatisága mindenképpen jelentékeny nyeresége annak a líraiságnak, amelynek számottévó a hagyománya, és meggyőződésem szerint számottévó a jövője. Megnyerő költői személyiségének lényegi vonása, hogy a versszerkezetet képes jelentésértékűvé tenni; nem részletezi (első kötetében még kimondta), de metaforikusan a táj, a beszéd, a vers, a szín ott munkál – tiszta formában – a sorok között. A létre ébredés László Noéminél is a költőileg lakozás megcélzása, a nyelvre lelés akarása. Olyan költőé, akit a költészet maga is érdekel, ilyenképpen általános érdeklődésre joggal tarthat számot.

FRIED ISTVÁN

SZÁMUNK SZERZŐI

BALÁZS IMRE JÓZSEF (1976) kritikus, szerkesztő

BIRÓ ANNAMÁRIA (1980) irodalomtörténész

BORBÉLY ANDRÁS (1982) író, szerkesztő

BUDA ATTILA (1953) irodalomtörténész, könyvtáros, a Szépirodalmi Figyelő főmunkatársa

DAMIAN, HORAȚIU (1974) filmrendező, kulturális újságíró

DEMÉNY PÉTER (1972) író, szerkesztő

FRIED ISTVÁN (1934) irodalomtörténész

KESZEG ANNA (1981) kultúrakutató

KOVÁCS FLÓRA (1982) irodalomtörténész

MAKAI MÁTÉ (1986) kritikus

MÁRKUS BÉLA (1945) irodalomtörténész

TOMPA GÁBOR (1957) rendező, a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója

ZÓLYA ANDREA CSILLA (1978) kritikus, szerkesztő